

**DE LEBBEEKSE UITWEG UIT EEN PROCESSUELE VALSTRIK :
TEN PROCESSE OPTREDEN IN EEN ANDERE HOEDANIGHEID
EN OPTREDEN KRACHTENS EEN ANDER RECHT.**

door prof. Matthias-E. STORME
Universiteit Antwerpen en K.U. Leuven
advokaat te Brussel

1. Het arrest van het Hof van cassatie van 6 mei 1994 iz. *Claessens c.s. t. De Proft* biedt de mogelijkheid enkele klassieke begrippen van materieel procesrecht te verduidelijken, mogelijkheid die ik hierbij dan ook aangrijp.

Een moeder en kinderen, onverdeelde mede-eigenaars van een grotere kavel grond (kadastrale nrs. 235 en 237) te Lebbeke, dagvaarden samen - als mede-eigenaars - in bevestiging en erkenning van een erfdienstbaarheid van doorgang ten gunste van hun erf lastens de erven van bureu. De vordering wordt door de Vrederechter toegekend en de bureu gaan in beroep bij de Rechtbank. Intussen is de moeder blijkbaar overleden en heeft er een verdeling plaatsgevonden, waarbij meer bepaald kavels 235d en 237e worden gevormd uit de vroegere kavels 235 en 237, en toebedeeld worden aan dochters G. c.q. R. Deze nu stellen bij besluiten een nieuwe vordering in, beweerdelijk binnen de grenzen van art. 807 Ger.W., en eisen elk afzonderlijk de erkenning van een erfdienstbaarheid van doorgang ten gunste van hun onderscheiden (nieuwgevormde) kavels.

De tegenpartij beroept er zich - ook in de cassatievoorziening - op dat G. & R. deze eis in een nieuwe hoedanigheid zouden instellen (i.e. een hoedanigheid waarin zij nog niet in het geding waren) en dat dit in hoger beroep niet zou kunnen. Het verweer c.q. cassatiemiddel wordt verworpen. Volgens het Hof van cassatie hebben G. & R. gewoon in dezelfde hoedanigheid waarin zij reeds in het geding waren een beroep gedaan op een ander subjectief recht.

2. Het geval is één van de vele gevallen waarin ten onrechte een ontoelaatbaarheid wordt opgeworpen wegens verkeerd begrip van de "hoedanigheid" vereist om een eis met een bepaald voorwerp in te stellen. Te vaak nog worden eisen ontoelaatbaar genoemd, terwijl het gerezen probleem uitsluitend de gegrondheid van de eis betreft. Om niet teveel *actum agere*, verwijs ik de lezer voor de omschrijving van de meeste begrippen naar eerdere geschriften¹.

---

¹ Mijn eerdere bijdragen "Procesrechtelijke knelpunten bij de geldendmaking van rechten uit aansprakelijkheid voor de burgerlijke rechter", in *Recht halen uit aansprakelijkheid, XIX Postuniversitaire Cyclus Willy Delva 1992-1993*, Mys & Breesch Gent 1993, Mys & Breesch Gent 1993, 189 v.; "Rechtsopvolging onder bijzondere titel tijdens het burgerlijk geding in België en Nederland", *R.W.*, 1993-1991, 169 v.; en "De bescherming van de wederpartij en van het dwingend recht bij middellijke vertegenwoordiging, m.b. naamlening, in het burgerlijk procesrecht, en de betwistbare verwoording daarvan in de cassatiearresten van 25 november 1993", *Proces & bewijs* 1994, 53 v.

Afgezien van het probleem van de procesbekwaamheid (b.v. van handelingsonbekwamen), dat te vaak met dat van de hoedanigheid wordt verward, heeft de hoedanigheid - en we hebben het hier alleen over het subjektiefrechtelijk *contentieux* - namelijk enkel te maken met de bevoegdheid om in rechte op te treden voor de verdediging van het aangevoerde recht (hoedanigheid vereist voor de eiser) *c.q.* van de door de eiser aangevoerde plicht (hoedanigheid vereist voor de verweerder). Het is niets anders dan de procesrechtelijke variante van de beschikkingsbevoegdheid over het aangevoerde recht. Hoedanigheid heeft de partij die bevoegd is te beschikken over het recht. Dit betekent dat de hoedanigheid enerzijds materieelrechtelijk wordt bepaald en anderzijds op grond van het aangevoerde recht, d.w.z. los van het daadwerkelijk bestaan van dat recht.

Beschikkingsbevoegd is in beginsel de titularis van een recht, maar er zijn zowel gevallen waarin de titularis dat niet is als gevallen waarin anderen dat wel zijn of ook zijn. In het vermogensrecht zijn de schoolvoorbeelden daarvan de volgende :

- de titularis van een goed is niet meer beschikkingsbevoegd nadat er beslag op gelegd is; dit is b.v. ook het geval met de gefailleerde, die immers niét handelingsonbekwaam is, maar beschikkingsonbevoegd, en om dié reden niet - altans niet alleen - kan optreden in geschillen m.b.t. de onder het faillissementsbeslag liggende goederen. In geval van beslag (m.i.v. faillissement) is in tegendeel de bewindvoerder (*curator*, notaris, gerechtsdeurwaarder) bevoegd om in eigen naam - *qualitate qua* - te beschikken over die inbeslaggenomen goederen.

- de titularis van een goed kan bij volmacht aan anderen de bevoegdheid geven om in eigen naam over de goederen van de volmachtgever te beschikken. Daardoor verschilt dit verlenen van beschikkingsbevoegdheid van de gewone lastgeving, waarbij de lasthebber niet in eigen naam optreedt. Over de gevolgen daarvan willen we hier niet uitweiden.

Welnu, de titularis van een recht - en meer algemeen de persoon die materieelrechtelijk beschikkingsbevoegd is - kan aan derden een soortgelijke beschikkingsbevoegdheid speciaal met betrekking tot de gedingvoering verlenen. In dergelijk geval heeft deze derde de hoedanigheid om op te treden met betrekking tot de beweerde - al dan niet bestaande - rechten waarvoor die bevoegdheid is gegeven.

Ook hebben de schuldeisers van de titularis van een recht onder bepaalde voorwaarden wettelijk de bevoegdheid in eigen naam "zijdelings" de rechten van hun schuldenaar geldend te maken.

Behalve de uitzonderlijke gevallen waarin de titularis van een recht hoewel handelingsbekaam zijnde niet bevoegd is om dat recht in rechte geldend te maken, rijst er dus slechts een probleem van hoedanigheid wanneer de formele procespartij (de partij in wiens naam geprocedeerd wordt) een andere is dan de materiële procespartij (de partij voor wiens rekening

geprocedeerd wordt, d.w.z. aan wie het beweerde recht, voor zover het bestaat, toekomt).

Bestaat het aangevoerde recht evenwel niet in hoofde van de persoon voor wiens rekening wordt geprocedeerd, dan is de eis in het geheel niet ontoelaatbaar, maar gewoon ongegrond. Een eis ontoelaatbaar verkaren waarbij iemand iets voor zichzelf eist, omdat niet hij, maar een ander daar recht op zou hebben, is dus volkomen verkeerd, al bezondigen veel rechters - en o.m. ook het Hof van Beroep te Antwerpen - zich daar vaak aan.

3. Ziet men dit alles in, dan komt men in het geannoteerde geval aan het probleem van de hoedanigheid niet eens toe. Dat probleem kon namelijk maar rijzen indien de gedingpartijen een nieuwe eis hadden ingesteld die zij niet als titularis konden instellen. *In casu* werd eerst een eis ingesteld op grond van een aandeel als mede-eigenaar in onroerend goed - dus als titularis van dat aandeel -, eis die ongegrond was geworden op het ogenblik waarop men dat aandeel niet meer bezat, maar in plaats daarvan een privaat eigendomsrecht op een afgesplitste kavel, en vervolgens een nieuwe eis ingesteld op grond van een eigendomsrecht op een afgesplitste kavel en dus opnieuw als titularis van dat eigendomsrecht. Beide eisen waren dus in de hoedanigheid van titularis ingesteld. In zoverre deze partijen het voorwerp van hun nieuwe eis konden steunen op een feit of akte in de gedinginleidende akte aangevoerd (art. 807 Ger.W.), kon er dus geen probleem van hoedanigheid rijzen. Partijen stelden de nieuwe eis immers in dezelfde hoedanigheid in, waarin ze reeds in het geding waren, namelijk als titularis van hun eigen subjektieve rechten (waaronder hun eigen vermogen).

4. Het middel ging meer bepaald uit van een "*Perspektivirtum*", namelijk door zich te laten leiden niet door de verhouding tussen de procespartij en het aangevoerde recht dat voorwerp is van de eis (procesrechtelijke hoedanigheid), maar wel door de verhouding tussen de procespartij en het goed dat het voorwerp is van het recht dat voorwerp is van de eis (materieelrechtelijk subjektief recht). Een mede-eigenaar van een onverdeeld goed heeft ten aanzien van dit goed natuurlijk een andere hoedanigheid dan een privaat eigenaar van een deel van het goed : de eerste is voor een abstrakt aandeel eigenaar van het geheel, de tweede volledig eigenaar van een deel en in het geheel geen eigenaar van de andere delen. Maar wanneer de eerste zowel als de tweede in hun eis niets anders geldend maken dan hun eigen recht, hebben ze allebei ten aanzien van het voorwerp van de eis dezelfde hoedanigheid, nl. die van - *ex hypothesi* - beschikkingsbevoegde titularis.

5. Het feit dat het hier in zekere zin ook om een geval van rechtsopvolging ging, doet daar niets aan af. Immers, bij rechtsopvolging in een subjektief recht rijst er geen probleem van hoedanigheid wanneer de rechtsopvolger - nieuwe titularis van het recht - het geding verderzet, maar precies wanneer de rechtsvoorganger dit zou doen : bij overgang van een recht op een ander behoudt de rechtsvoorganger in regel immers geen beschikkingsbevoegdheid meer over dat recht waarvan hij geen titularis meer is, en kan hij dus in beginsel maar in rechte optreden op grond van een nieuwe hoedanigheid. Wie meent dat er voor de rechtsopvolger een

probleem van hoedanigheid zou rijzen, omdat er in beginsel gedinghervatting nodig, en deze volgens art. 815 Ger.W. precies plaatsvindt bij wijziging van hoedanigheid, vervalt opnieuw in een *Perspektivirtum*. Dat er een wijziging van hoedanigheid intreedt bij de oude procespartij, en er dus gedinghervatting nodig kan zijn, betekent immers niet dat de rechtsopvolger in een andere hoedanigheid zou optreden dan zijn rechtsvoorganger.

6. Weliswaar brengt de verdeling van een onverdeeldheid rechtsopvolging met zich mee, maar voor de daarbij betrokken partijen die elkaar in zekere zin wederzijds opvolgen komt het er dan gewoon op aan het voorwerp van hun eis te herdefiniëren in termen van private eigendom. Dit is wellicht een regel van gezond verstand, maar soms heeft men wel eens een kassatie-arrest nodig om te worden gedwongen een dergelijke regel op beredeneerde wijze af te leiden, en dus ook scherpere gestalte te geven.